

РЕЦЕНЗИЯ

от

Член-кореспондент на БАН проф. д.а.н. арх. АТАНАС КОВАЧЕВ

**Ръководител на Отдел „Инфраструктурни проекти“,
Лесотехнически университет, София;**

**Декан на Архитектурен факултет и
Ръководител на катедра „Архитектура и урбанистика“,
Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“, Варна,**

**Директор на „Институт за интегрирано управление на общините“ при
Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“, Варна.**

ОТНОСНО:

**Дисертационния труд на ланд. арх. ЦВЕТЕЛИНА ЙОРДАНОВА на тема:
„Ландшафтно–устройствени, композиционни и дендрологични особености
на дворцовите паркове в България“ (сравняването им с аналози в Крим) за
присъждане на образователната и научна степен “Доктор” по Професио-
нално направление: 5.7. Архитектура, строителство и геодезия.**

Рецензията е представена в качеството ми на:

- член на Научното жури, назначено със Заповед N 1165 от 04.11.2016 г. на Ректора на ВСУ „Любен Каравелов“, София на основание на чл. 4, ал. 2 от Закона за развитието на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), на чл. 29 от Правилника за развитие на академичния състав на ВСУ „Любен Каравелов“ и решение на Факултетния съвет на Архитектурния факултет при ВСУ „Любен Каравелов“, (Протокол N 24/02.12.2016 г.)
- рецензент по конкурса с решение на Научното жури от първото му заседание, състояло се на 04.01.2017 г.

ОБЕМ И СТРУКТУРА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертационният труд съдържа 94 страници с текст, 111 страници с текст и илюстрации и 70 страници с илюстрации. Представени са 223 бр. снимки, от

които 51 бр. архивни и 82 бр. авторски; 57 бр. чертежи, диаграми, схеми, от които 9 бр. архивни и 26 бр. авторски, както и 17 бр. авторски таблици.

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРАЦИОННИЯ ТРУД

Във **Въведението** са обосновани: изследваният проблем, актуалността, обекта, предмета, целта и задачите, обхвата и границите, подхода и методите на изследване.

Актуалността на изследване е защитена с необходимостта от:

- подробни и задълбочени изследвания на два от основните дворцови паркове в България - „Евксиноград“ и „Врана“;
- изявяване на периодите на развитие на българските дворцови паркове и техните композиции;
- създаване на правила за проектиране на устойчива паркове среда у нас.

Целта на дисертационния труд е да се характеризира композицията и се определи периодизацията в историческото развитие на дворцовите паркове в България, като се предложат мерки за опазването им.

За постигане на целта са поставени следните **Задачи на изследване**:

1. Разработване на методика за документиране на съществуващи паркове.
2. Обследване и документиране на парка на двореца „Евксиноград“.
3. Проучване и определяне на етапи и паралели в развитието на парковете, и извеждане на комплекс от географски, климатични исторически фактори, повлияли на развитието им.
4. Провеждане на съпоставителен анализ с подходящи като регион и време паркове извън страната (в Крим), за да се разкрият специфичните особености на дворцовото градинско–парково изкуство при проучваните обекти.
5. Определяне на съществуващите проблеми и избор на варианти за решаването им.
6. Дефиниране на мерки за опазване на историческите паркове и извеждане на параметри при проектирането на устойчива паркова среда.

Предмет на изследване е историческото развитие на „Евксиноград“, „Врана“ и „Кричим“ и анализ и съпоставка на композициите на парковете „Евксиноград“ и „Врана“, както и изследване на растителността и факторите влияещи върху парковете в дългосрочен план.

Обхватът на изследване включва периода от началото на XIX век до средата на XX век, когато последно са извършени по-значими реконструкции или промени в изследваните паркове. За определяне на параметрите на устойчива паркова среда и анализа на композиционните деформации изследването продължава до настоящия момент.

Подходи и методи на изследване. Методологията, използвана в труда е многоаспектна. Използвани са натурно наблюдение и обследване; историческо проследяване; документален и сравнителен анализ; дедуктивни и индуктивни изводи; историческа обоснованост, съпроводена с конкретна периодизация; графоаналогично наслагване, даващо възможност за композиционен анализ; селектиране и систематизиране на фактологичен материал.

В ЧАСТ ПЪРВА – „Историческо развитие“ е направена периодизация на Българските дворцови паркове и са изявени няколко етапа (I етап: 1890 -1918; II етап: 1919 - 1930; III етап: 1930 - 1944; IV етап: след 1944). Направена е периодизация и на Кримските дворцови паркове (I етап: 1824 -1851; II етап: 1851 до началото на XX век; III етап: от началото на XX век до 1917; IV етап: след 1917–1920 и до 1992; V етап: след 1992). Разгледани са характерните особености на дворцовото строителство.

В ЧАСТ ВТОРА – „Ландшафтно–устройствени, композиционни и дендрологични особености“ е направен обзор върху основни понятия и стилове. Проследени са композиционните решения на изграждане на парковете „Евксиноград“ и „Врана“, определени са стиловете им принадлежности. Направена е ретроспекция на два Кримски парка „Алупкински парк“ и „Массандровски парк“. След анализиране на хоризонталната проекция на композицията на двата парка „Евксиноград“ и парк „Врана“ е предложено сегментирането им на обособени зони, повлияно от различията в географските, функционалните и стилистичните

характеристики на отделните зони и от историческото развитие на парковете. Съпоставката им с примерите от Крим показва, че изградените през XIX и началото на XX век дворцови паркове в България и в Крим носят композиционни характеристики на модерния за онези години смесен стил с преобладаване на пейзажната част.

В ЧАСТ ТРЕТА – „Резултати“ са синтезирани резултатите от изследването, които се свеждат до:

1. На базата на направените изследвания е разработена Методика за документиране на съществуващи паркове.

2. Като част от обследването и документирането на парк „Евксиноград“ е направено заснемане с отразяване на съществуващи пътеки и алеи, архитектурни елементи, заснети и описани са близо четири хиляди дървесни и храстови екземпляра.

3. Извършено е историческо проучване и определяне на етапи и паралели в развитието на парковете с цел да се изведат повлиялите им фактори (географски, климатични, исторически).

4. Извършен е съпоставителен анализ с подходящи като регион и време паркове в Крим за да се разкрият специфичните композиционни особености на дворцовото градинско–парково изкуство от този период.

5. Изявени и определени са съществуващи проблеми, свързани с поддръжката на дворцовите паркове и са предложени варианти за решаването им.

6. Разработени са мерки за опазване на исторически паркове.

7. Изведени са оптимални отстояния между растенията за проектирането на устойчива паркова среда, съобразени с техния хабитус, бързина на растеж и проектния експлоатационен срок и др.

В ЧАСТ ЧЕТВЪРТА – „Заключение“ са изявени приносите в дисертационния труд, които се свеждат основно до:

- систематизиране на ключови за градинско–парковото изкуство обекти - дворцовите паркове в България;

- документиране на парк “Евксиноград” - разкриване и популяризиране на нови данни;
- публикуване на планове и схеми, датиране на обекти и уточняване на авторството им;
- предложение за създаване на периодизация на парка „Евксиноград” и обогатяване на съществуващата периодизация на парка „Кричим”;
- установяване на паралелност на фазите на развитие в исторически, политически и икономически аспект на парковите обекти, и разработване на основни мерки за опазването на историческите паркове.
- разработване на Методика за документиране на паркова среда и др;

Практическото приложение на изследването е свързано с развитието на растения, масиви и композиции през един относително дълъг период от време, даващ възможност да се анализират и открият множество позитиви и негативи по отношение на прилаганите мерки по време на създаване и поддържане на анализираните паркове.

Тази информация е ценна при разработване на методология за реставрация и консервация на исторически паркове.

Представената в дисертацията информация е полезна за разработване на лекционни курсове и практически занимания в учебни заведения, в които се изучава паркоустройство.

Изведените параметри за проектиране на устойчива паркова среда могат да намерят приложение за обогатяване на съществуващите или създаване на нови нормативи, дефиниращи условията, изискванията и характерните особености при проектиране на ландшафти.

Библиографията към дисертационния труд включва повече от 70 източника на български език, над 15 източника на чужди езици и над 30 интернет източници.

Използвани са архивни материали от Държавния Архив на София и Варна, Регионална библиотека „Пенчо Славейков“ – Варна и други институции.

ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

По темата на дисертационния труд са направени **публикации** в списание „АРХИТЕКТУРА“:

1. Приказки от миналото – непознатият Евксиноград. С., 2013, бр. 2, стр. 54-61.
2. Многого лица на Алушкински парк. С., 2014, бр. 2, стр. 60-65.
3. Зелени метаморфози на градската тъкан в съвременен Китай. С., 2013, бр. 5.
4. Pasona office building – Инкорпориране на земеделието в градската тъкан. С., 2015, бр. 1, стр. 52-55.

Изнесени са **доклади** на научни конференции, свързани с темата на дисертационния труд:

1. Евксиноград – първият дворецов парк в България. X-ти изкуствоведски четения БАН. С., 2012.
2. Отражение на европейското градинско - парково изкуство в България – дворецовите паркове Евксиноград и Врана. XII-ти изкуствоведски четения БАН. С., 2014.
3. Дворцовите паркове в България – наследството на една епоха, 14th INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE VSU'2014. С., 2014.
4. Цветовите и сенките като катализатори за основните качества на композиционните елементи в откритите пространства. „ЦВЯТ И СВЕТЛИНА В АРХИТЕКТУРАТА - IV“. С., 2015.
5. Хоризонтална проекция на композицията на дворецов парк „Евксиноград“. Класически композиционни принципи, използвани при планирането му. XIV МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ ВСУ'2015. С., 2015.

Всички доклади и публикации отразяват съществени постановки от труда и са разработени самостоятелно от докторанта.

АВТОРЕФЕРАТ.

Изготвен е съгласно изискванията и отразява основните части от дисертацията, с което се дава възможност да се очертаят постигнатите научно-приложни приноси, които напълно приемам.

ПРЕПОРЪКИ.

1. Препоръчвам дисертационният труд да бъде издаден като самостоятелна **монография** на български, а по възможност и на чужд език.

2. Към ланд.арх. Цветелина Йорданова имам препоръка да увеличи публикационната си дейност, като публикува **научни студии и статии** у нас и – особено в чужбина в реферирани издания, което ще даде възможност за цитиране на нейните изследвания, изводи и предложения от български и чуждестранни автори, и ще я утвърди като учен с позиции в областта, в която работи.

ВЪПРОСИ:

Към докторанта имам следния **въпрос**:

1. В кои насоки виждате развитие на труда с разработване на сходни проблеми, „подавайки ръка“ за нови научни изследвания от вас или от други автори и специалисти, очертавайки тематика с разнообразни аспекти в различни научни направления.

ЛИЧНИ ВПЕЧАТЛЕНИЯ

Познавам Цветелина Йорданова от времето, когато беше студентка в специалност „Ландшафтна архитектура“ в Лесотехнически университет, София. Преподавал съм и дисциплината Градоустройство и териториално устройство“. Още тогава тя правеше впечатление като любознателна студентка със задълбочени познания в избраната от ней специалност. След завършването и следя с интерес нейното развитие. Ланд. арх. Цветелина Йорданова определено има потенциал за научни изследвания и насочването и към докторантура бе закономерен процес. През годините тя се утвърди и като специалист с богата и успешна проектантска и реализаторска дейност – списъкът с нейните проекти и успешни реализации е богат и съдържателен. Значителна част от проектантските и разработки е спечелена в конкурси.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Квалификацията на **ланд. арх. Цветелина Йорданова** и досегашната и работа ми позволяват да констатирам, че е **разработена качествена и полезна**

за теорията и практиката дисертация, а докторантът показва с този труд, че може да анализира, синтезира и прогнозира проблеми, формулирайки изводи и предложения в разглежданата област.

Приемам дисертационния труд на ланд. арх. Цветелина Йорданова за завършен.

В настоящия си вид той представлява изследване по актуален за българската наука и практика проблем на съвременния етап, разработен самостоятелно от докторанта.

По своята структура и формулираните приноси дисертационният труд покрива критериите за получаване на образователна и научна степен „Доктор“, която на съвременния етап е трета степен на обучение у нас.

Спазени са изискванията на ЗРАСРБ (обн. ДВ, бр. 38 от 21.05.2010 г., с последвали изменения и допълнения), Правилника към него и нормативните документи на ВСУ „Любен Каравелов“, София в тази област.

В качеството си на член на Научното жури и рецензент на дисертационния труд давам своя положителен вот „ЗА“ присъждане на образователната и научна степен „ДОКТОР“ на ланд. арх. ЦВЕТЕЛИНА ЙОРДАНОВА.

Рецензент:

.....
(Член-кореспондент на БАН, проф. д.а.н. арх. АТАНАС КОВАЧЕВ,
Чуждестранен член на Руската академия на архитектурата и строителните науки)

**София,
10.01.2017 г.**